

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ÇALIŞMA VE RIZIK AHLAKI

Hiç kimse kendi el emeğinden daha hayırlı bir yiyecek yememiştir

1 M a y ı s 2 0 2 6 C u m a

İnsana rızkını çeşitli sebeplerle kazanmayı öğreten Rabbimize hamd ve senâlar olsun. İnsanlığı karanlıklardan, İslâm'ın yegâne aydınlığına çıkartan Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) salât ve selâm olsun. Cumamız mübarek olsun.

Hayat, bir mücadele ve gayret sahasıdır. Bu mücadele karşısında sabreden kullar ise mükâfata mazhar olmaktadır. Mümin bir kul, dünyasını helâl yoldan kazanmak için gayret ettiği gibi, ahiret saadetine ulaşabilmek için de samimi niyetle kulluk vazifesini yerine getirmelidir.

Yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

Â Y E T - İ K E R î M E

وَاتَّكُم مِّنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعَدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ
الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ

“O size istediğiniz her şeyi verdi. Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız başa çıkamazsınız. Şu bir gerçek ki insanoğlu çok zalim, çok nankördür!” (İbrâhîm, 14/34)

Sayılamayacak kadar çok olan nimetler karşısında insan, Allâh'ın lütfundan rızkını helâl yollarla aramalı ve her nimetin şükrünü kendi cihetinden edâ ederek şükreden bir kul olmak için çalışmalıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), zaman zaman ashâbına peygamberlerin yaşantılarından kesitler sunarak birtakım ahlâkî öğütlerde bulunmuştur. Bu bağlamda Hz. Dâvûd (a.s.) da daha çok iş ve ibadet hayatıyla ilgili örneklerde zikredilmiştir.

Nitekim Allâh Resûlü (s.a.s.) Efendimiz, kendisi gibi Hz. Musa (a.s.) ve Hz. Dâvûd'un (a.s.) da çobanlık yaptığını, geçimini kendi elleriyle kazandıklarını ifâde etmiştir. Dâvûd

Peygamber'in (a.s.) hükümdar olmasına rağmen kendi geçimini temin etmesi, helâl rızık peşinde olanlar için ideal bir davranış olarak gösterilmiştir:

HADİS - İ ŞERİF

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ، وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ
كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ

“Hiç kimse kendi el emeğinden daha hayırlı bir yiyecek yememiştir. Allah'ın Peygamberi Dâvûd (a.s.) da kendi elinin emeğinden yer idi.” (Buhârî, Büyû, 15)

Çalışmak ve sürekli bir hareket hâlinde olmak, Rabbimizin kâinata koymuş olduğu kanunların bir neticesidir. Cenâb-ı Hakk bizatihi her an yaratma hâlindeyken kâinatın değişmeden kalabilmesi mümkün değildir.

ÂYET - İ KERÎME

يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ

“Göklerde ve yerde bulunanların hepsi O'ndan ister (O'na muhtaçtır). O her an yaratma halindedir.” (Rahmân, 55/29)

Buradan hareketle insanın rızıkını aramak için çalışması, bu çabanın karşısında Rabbine tevekkül edip, yalnızca O'ndan istemesi kulluğun gereğidir.

ÂYET - İ KERÎME

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ﴿٣٩﴾ وَأَنْ سَعْيُهُ سَوْفَ
يُرَى ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى

“İnsan ancak çabasının sonucunu elde eder. Ve çabasının karşılığı ileride mutlaka görülecektir. Sonra kendisine karşılığı tastamam verilecektir.” (Necm, 53/39-41)

Âyeti Kerîme'de geçen “**ileride mutlaka görülecektir**” ibâresi, âhiret gününü ifâde etmektedir. Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz. Rabbimiz murâd-ı ilâhî gereğince kulun sa'yini bu dünyada dilerse gerçekleştirir, dilerse tehir eder. Buna mukabil âhirette çabasının karşılığını mutlaka vereceğini bildirmiştir.

A. İNSAN RIZKINI HELÂL YOLLA ARAMAKLA MÜKELLEFTİR

Enes b. Mâlik'in (r.a.) anlattığına göre, Medineli bir sahâbî birkaç kez Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelerek ihtiyacını dile getirmiş ve her defasında o cömert Peygamber'den karşılıksız ikramlar alarak evine dönmüştü. Bir gün yine bir şey istemeye geldiğinde Allah Resûlü (s.a.s.), **“Evinde hiçbir şeyin yok mu?”** diye sordu. Sahâbî, “Hayır, evimde sadece bir örtü var. Bunun bir kısmını elbise olarak kullanıyor, diğer kısmını da evde altımıza seriyoruz. Bir de su içtiğimiz bir bardak var.” diye dert yandı. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.s.), **“Onları bana getir.”** diyerek onu evine gönderdi. Sahâbî hemen evine gitti ve bahsettiği eşyaları getirdi. Resûlullah (s.a.s.) onun getirdiği eşyaları eline alarak orada bulunanlara, **“Kim bunları satın almak ister?”** diye sordu. Topluluk içinden birisi, “Ben onları bir dirhem karşılığında alırım.” diyerek öne çıktı. Allah Resûlü (s.a.s.) iki veya üç defa, **“Kim bir dirhemden fazla verir?”** diye sorunca bir başka sahâbî, “Ben iki dirhem veririm.” diye ortaya atıldı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.), adamın getirdiği eşyaları iki dirhem karşılığında satın almak isteyeneye verdi. Alışveriş sonucu kazandığı iki dirhemi de adama vererek, **“Bu dirhemlerin birisiyle yiyecek satın al ve ailene götür. Diğer dirhem ile de bir keser satın alıp yanıma gel.”** dedi. Sahâbî keseri getirince Allah Resûlü (s.a.s.) ona bizzat kendi eliyle bir sap taktı ve keseri ona uzatarak, **“Git, bununla odun topla ve sat. Seni on beş gün boyunca da görmeyeyim.”** diye tembihledi. Medineli sahâbî, Allâh Resûlü'nün (s.a.s.) bu emri üzerine hemen gitti ve çalışmaya koyuldu. Günlerce odun toplayıp sattı. On beş gün sonra, on dirhem biriktirmiş olarak çıkageldi. Çarşıda kazandığı paranın bir kısmı ile elbise, geri kalanı ile de ailesine yiyecek satın almıştı. On beş gün önce muhtaç bir hâlde yanına gelen ve ailesini geçindirmeyi bilemeyen bu sahâbînin ekmek parasını kazanmayı başardığını gören Resûlullah (s.a.s.), ona şu çarpıcı öğüdü verdi: **“Bu (şekilde çalışarak başkalarına muhtaç olmadan geçinmen) senin için, kıyamet gününde yüzünde dilencilik lekesi ile gelmeden daha hayırlıdır.”**

(Ebû Dâvûd, Zekât, 26; Tirmizî, Büyû, 10)

B. MÜMİN, DÜNYASINI İNŞA EDERKEN AHİRETİNİ İHMAL ETMEZ

Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan Karun kıssası bu hususta önemli bir örnektir.

ÂYET-İ KERİME

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

“Kārûn Mûsâ’nın kavmindendi. O, gücüne dayanarak onlara haksızlık etmekteydi. Biz ona öyle hazineler vermiştik ki sadece anahtarlarını güçlü kuvvetli bir ekip bile zor taşırdı. Halkı ona şöyle demişti: “Sakin şımarma! Bil ki Allah şımarıkları sevmez.” (Kasas, 28/76)

Tefsirlerde Karun, Hz. Mûsâ’nın (a.s.) amcasının oğlu ve Firavunun yüksek seviyede bir görevlisi olarak tanıtılmakta, İsrâiloğulları’na karşı zalimlik ve taşkınlık ettiği rivayet edilmektedir. Hz. Mûsâ’ya önce iman etmiş, fakat daha sonra hırsı ve kıskançlığı yüzünden ona karşı çıkmıştır. Rivayete göre İsrâiloğulları içinde dinî malumatı en geniş olan kimseydi. İlmi ve servetiyle övünür, soydaşlarına karşı büyüklük taslardı. Ne var ki inançsızlığı, kibir ve gururu yüzünden helâk olup gitmiştir. (Kur’ân Yolu 4/245-246)

Ayet-i Kerîme’de Karun’un bu bedbahtlığı haber verildikten sonra şu nasihatle bulunulmuştur:

ÂYET-İ KERİME

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

“Allah’ın sana verdiğinden âhiret yurdunu kazanmaya bak ve dünyadan nasibini unutma! Allah sana ihsan ettiği gibi, sen de insanlara ihsanda bulun. Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışma! Şüphesiz Allah bozguncuları sevmez.” (Kasas, 28/77)

Ayet-i Kerîme’de ahiret yurdunun asıl olduğuna, dünyevi kazancın tek hedef olarak görülmemesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Diğer taraftan insanın dünya nimetlerinden meşru bir şekilde istifade ederek rızkını temin etmesi istenmektedir.

C. MÜMİN, KAZANCINDA HELÂL VE HARAMA RİAYET EDER

Bir Müslümanın hayatını helal sınırlar içerisinde sürdürmesi, haramdan uzak durması gerekir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

HADİS-İ ŞERİF

الْحَلَالُ بَيْنَ وَالْحَرَامِ بَيْنَ ، وَبَيْنَهُمَا مَشَبَهَاتٌ لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ ، فَمَنْ اتَّقَى
الْمُشَبَّهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ كَرَّاعٍ يَرَعَى حَوْلَ الْحِمَى ،
يُوشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ . أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى أَلَا إِنَّ حِمَى اللَّهِ فِي أَرْضِهِ مَحْرَمُهُ ، أَلَا
وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ
كُلُّهُ . أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ

“Helâl bellidir; haram da bellidir. İkisinin arasında ise birtakım şüpheli şeyler vardır ki insanların çoğu bunları bilmezler. Kim şüpheli şeylerden sakınırsa, dinini ve ırzını korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse, bu, tıpkı bir koruluğun etrafında hayvan otlatan çobanın durumuna benzer, sürüsü her an oraya girebilir. Bilin ki her hükümdarın bir koruluğu vardır. Allah’ın koruluğu ise O’nun haramlarıdır. Dikkat edin! Bedende bir et parçası vardır. O sağlam olursa bütün beden sağlam olur, ama bozuk olursa bütün beden bozulur. Dikkat edin! O et parçası, kalptir!”

(Buhârî, İmân, 39; Müslim, Müsâkât, 107)

Bu sözleriyle Allah Resûlü (s.a.s.), insanın doğru yolu bulmasında temiz bir kalbe ihtiyacının olduğunu ve vicdana çok büyük görev ve sorumluluk düştüğünü bildirmekte, salih amellerin ancak salim bir kalple gerçekleşebileceğini haber vermektedir. (Hadislerle İslâm, 5/86)

D. İSLÂM’DA ÇALIŞMA AHLAKININ TEMEL ESASLARI

İslâm; zulüm, dolandırıcılık, hile, aldatma, hırsızlık, kumar, faiz gibi pek çok haksız ve batıl kazanç yollarını yasaklamıştır.

ÂYET-İ KERİME

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا
فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin. Bile bile, günaha saparak, insanların mallarından bir kısmını yemeniz için onun bir parçasını yetkililere aktarmayın.”

(Bakara, 2/188)

Ayet-i Kerime, başta faiz olmak üzere her türlü haksız kazancı nehyetmektedir. Bu haksız kazanca dâhil olan, *“insanların mallarından bir kısmını haksız yolla yemek için emir sahiplerine rüşvet verilmesi”* de yine haram kılınmıştır. Mümin, nasıl ki bir işi icra ederken helal ve haramı gözetmekle mükellef ise aynı şekilde o işi elde etme yollarında da helal ve haramı gözetmekle yükümlüdür.

İslâm’ın çalışma hayatına getirdiği ilkelerin bir kısmı şöyle özetlenebilir:

1) Dürüstlük

Allâh Resûlü (s.a.s.), bir gün bir buğday yığınının yanına gelmiş, elini buğdayın içine soktuğunda parmaklarına ıslaklık dokunmuştu.

HADİS-İ ŞERİF

مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) bunun üzerine *“Ey buğdayın sahibi bu (ıslaklık) da nedir?”* diye sorunca,

Buğday sahibi: *“Buğdayı yağmur ıslattı ya Rasûlallâh (s.a.s.).”* diye cevapladı.

HADİS-İ ŞERİF

أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَيْ يَرَاهُ النَّاسُ مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنِّي

Bu cevap üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.s.); *“İnsanların görmesi için ıslak buğdayları üste çıkartman gerekmez miydi? Aldatan benden değildir”* buyurarak satıcıyı uyarmıştır. (Müslim, İmân, 164)

İslâm hukukunda sattığı malın kusurunu gizleyerek müşteriyi aldatmak nehyedildiği gibi müşteriye de bu durumda muhayyerlik hakkı verilmiştir. Alıcı dilerse zararını tazmin ettirir, dilerse malı iade edebilir.

Ticarete, en önemli ölçü dürüstlüktür. Satılan malın kalitesi, sınıfı, sağlamlığı, varsa kusuru karşı tarafa söylenmelidir. Allah Resûlü (s.a.s.) sözünde ve işinde doğru tüccar hakkında şöyle buyurmuştur:

HADİS-İ ŞERİF

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ

“Doğru sözlü, dürüst ve güvenilir tacir, peygamberler, sıddıklar ve şehitlerle beraberdir.” (Tirmizî, Büyû’, 4; İbn Mace, Ticaret, 1)

2) Ölçü ve Tartıda Adaletli Davranmak

Cenab-ı Hakk ölçü ve tartıda âdil olmayı bizlere emretmiş ve Kur’ân-ı Kerîm’de ölçüde âdil olmayanlara veyl ile başlayan bir sure nâzil buyurmuştur.

ÂYET-İ KERÎME

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾
وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُمْ
مَبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ
ط الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

“Eksik ölçüp tartanların vay haline! Onlar, insanlardan ölçerek bir şey aldıklarında tam ölçerler. Kendileri başkalarına vermek için ölçüp tarttıklarında ise haksızlık ederler (eksiltirler). Onlar, o büyük gün için -insanların âlemlerin rabbinin huzuruna çıkacakları gün için- diriltileceklerini akıllarına getirmiyorlar mı?” (Mutaffifin, 83/1-6)

Kur’ân’da Medyen halkına gönderilen Hz. Şuayb’ın (a.s.) kıssasından bahsedilirken ticaret ahlakından da temas edilmektedir.

Hız. Şuayb (a.s.) Medyen ve Eyke halkına gönderilmiş bir peygamberdir. O da diğer peygamberler gibi inkârcı ve putperest halkına önce Allah’tan başka ilah olmadığını, her şeyi ve herkesi O’nun yarattığını anlattı, halkını yalnızca O’na kulluk etmeye çağırdı. Medyen halkı putperestliğinin yanında toplumsal ahlâk, özellikle ticaret ahlâkı bakımından çok bozulmuştu.

Bolluk ve bereket içinde yaşamalarına rağmen ahlâk kurallarını çiğneyerek alışverişlerinde karşı tarafı zarara sokacak hileli işler yapıyorlardı. Hz. Şuayb (a.s.), ölçüyü tartıyı eksik tutmamaları, adaleti gözetmeleri ve düzgün ölçüp tartmaları, çıkarları uğruna insanların mallarının değerini düşürmemeleri ve yeryüzünde fesat çıkararak ülke düzenini bozmamaları hususunda onlara uyarılarda bulundu; böylece hak dinin tevhit ve adalet ilkelerini toplumda yerleştirmeye çalıştı. (Kur'an Yolu, IV/170)

ÂYET - İ KERÎME

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ
الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي
الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾

“Ölçüyü tam tutun, eksik verenlerden olmayın. Doğru terazi ile tartın. İnsanların hakkı olan şeyleri kısmayın, bozgunculuk yaparak yeryüzünde karışıklık çıkarmayın.”

(Şuarâ, 26/181-183)

3) İşlerin Güzel, Sağlam ve Kaliteli Yapılması

Allâh Resûlü (s.a.s.) buyurmaktadır ki:

HADÎS - İ ŞERÎF

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا أَنْ يُتْقِنَهُ

“Allah Teâlâ, bir iş yaptığınız zaman onu sağlam ve güzel yapmanızı sever.”

(Beyhakî, Şüabü'l-İman, 4/334)

İnsan ister işçi olsun ister patron, ister memur olsun ister âmir... Hangi vazifeyi üstlenirse üstlensin yaptığı işi hakkıyla yapmaya çalışmalıdır.

Çalışan işçi, memur işini iyi yapmalıdır. Mesaisine dikkat etmeli, aldığı ücretin hakkını vermelidir. Şayet yaptığı işi iyi yapmaz ise kul veya kamu hakkına girmiş olur, diğer taraftan aldığı kazancına haram bulaştırmıştır.

İşveren ise çalışanın hakkını gözetmeli, mesaisinin ücretini zamanında ödemeli, maddi ve manevi olarak mağdur etmemelidir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

HADİS-İ ŞERİF

أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ

“İşçiye ücretini, (alınının) teri kurumadan veriniz.” (İbn Mace, Ruhûn, 4)

4) Faizden Sakınmak ve Sözlerin Zamanında Yerine Getirilmesi

Yüce Rabbimiz Bakara Suresi 275. Âyette şöyle buyurmaktadır:

ÂYET-İ KERÎME

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ
مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ
وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَاتَّقِهَا فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ
إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

“Faiz yiyenler ancak şeytanın çarparak sersemlettiği kimse gibi kalkarlar. Bunun sebebi onların, “Alım satım da ancak faiz gibidir” demeleridir. Hâlbuki Allah alım satımı belâl, faizi ise haram kılmıştır. Artık kime Allah’tan bir öğüt erişir de faizciliği bırakırsa geçmişteki kendisininindir, durumunun takdiri Allah’a aittir. Kim de yine faizciliğe dönerse işte bunlar orada devamlı kalmak üzere cehennemliklerdir.”

(Bakara, 2/275)

Faiz illetinin normalleştirilmeye çalışıldığı şu günlerde insanların faizden uzak bir hayat yaşamaya çalışması neredeyse yadırganır hâle geldi. Oysaki gerek Kur’an’da gerekse hadislerde faizle iştigal edenler sert bir üslupta tenkit edilmiştir. Bu sert tutumun temel nedenlerinden biri faizin toplumsal zararlar oluşturmasıdır. Toplumun iktisadi yapısına ciddi zararlar vererek insanların her yıl üretmiş olduğu değerlerin önemli bir kısmını alıp götürüyor olması, nice aile yuvalarına ateş düşürmesi, faiz karşısında gösterilen bu tepkiyi anlamlı hâle getirmektedir.

Câbir'den (r.a.) aktarılan bir rivayete göre:

HADİS-İ ŞERİF

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) آكِلَ الرِّبَا وَمُوكِلَهُ وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدِيهِ
وَقَالَ: هُمْ سَوَاءٌ

“Resûlullah (s.a.s.) faizi yiyene, yedirene, yazana ve buna şahitlik eden iki kimseye lânet etti ve ‘Hepsi (günahta) eşittir’ buyurdu.” (Müslim, Müsâkât, 106)

Öyleyse şunu bilmeliyiz ki faiz yemek, tefecilik yapmak büyük günahlardandır, faizin her çeşidi, azı ve çoğu haram kılınmıştır.

Bununla beraber Müslüman, sözüne sadık olmalıdır. Tutabileceği sözler vermeli, söz verdiğinde ise sözünü yerine getirmelidir. Borçlu, imkânı olduğu müddetçe zamanında borcunu ödemelidir. Zira alıcı borcunu zamanında ödemek üzere satıcıya söz vermiştir.

Yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

ÂYET-İ KERİME

ج
...وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئَلًا ﴿١٠٧﴾

“...Ahde vefa gösterin; çünkü ahid sorumluluk doğurur.” (İsra, 17/34)

Zamanında ödenmeyen borç, satıcıyı zor duruma düşürecektir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

HADİS-İ ŞERİF

مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ

“Maddi imkânı olan kişinin borcunu bekletmesi zulümdür.” (Müslim, Müsâkât, 33)

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

HADİS-İ ŞERİF

مَنْ أَخَذَ أَمْوَالَ النَّاسِ يُرِيدُ أَدَاءَهَا أَدَّى اللَّهُ عَنْهُ، وَمَنْ أَخَذَ يُرِيدُ إِتْلَافَهَا أَتْلَفَهُ
اللَّهُ

“Kim insanların mallarını geri ödeme niyetiyle alırsa Allah (cc) onun ödemesini kolaylaştırır. Kim de bir malı tüketip (geri ödememek) niyeti ile alırsa Allah (cc) da onu(n malını) telef eder.” (Buhârî, İstikrâz, 2)

5) İhtikâr / Karaborsacılık

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) pazardan haberi olmayan üreticinin şehir dışında karşılanarak, mallarının pazara girmeden satın alınmasını yasaklamıştır. (Müslim, Büyû', 4) Allâh Resûlü (s.a.s.) Efendimiz bir bayram günü ashâbından bazılarıyla birlikte bayramlaşmaya çıkmıştı. Ebû Kesîr'in evine vardıklarında, avluda kasapların toplandığını ve câhiliye günlerini yâd ettiklerini gördü. Allah Resûlü (s.a.s.) onlara, **“Alım satım işlerinizi nasıl yaparsınız?”** diye sordu. Onlar da **“Şöyle alır, şöyle satarız.”** diye ticarî usullerini anlattılar. Resûlullah (s.a.s.) onlara, **“Dilediğiniz gibi alın satın fakat sakın kendi kendine ölmüş hayvanın etini, kesilen hayvanın etine karıştırmayın!”** buyurdu. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) sözlerine şöyle devam etti: **“Ey insanlar! Şu söyleyeceklerimi iyi belleyin: Karaborsacılık yapmayın. Müşteri kızıştırmak için fiyat artırmayın. Satış için pazara mal getiren yabancı tüccarın malını, pazara girip fiyatları öğrenmeden satın almayın. Şehirde oturan (piyasayı bilen) kişi, (piyasayı bilmeyen) köylü namına satış yapmasın. Hiç kimse kardeşinin pazarlığı bitmeden müşteriye yeni fiyat teklif etmesin!”** buyurmuştur. (Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebir, XXII, 382; Hadislerle İslâm, 5/109)

Bir diğer hadiste de Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

HADİS-İ ŞERİF

مَنْ احْتَكَرَ فَهُوَ خَاطِئٌ

“Karaborsacılık yapan kimse günahkârdır.” (Müslim, Mûsâkât, 129)

HADİS-İ ŞERİF

الْجَالِبُ مَرْزُوقٌ وَالْمُحْتَكِرُ مَلْعُونٌ

“İnsanlara satmak üzere mal getiren rızıklandırılır, malını stoklayıp karaborsaya düşüren ise lanetlenir.” (İbn Mace, Ticaret, 6)

Ticaret erbabının kazanması, sermayesini çoğaltması pek tabii normaldir. Ancak fiyatların yükselmesi için malı stok yapması, insanların ihtiyacı varken satmaması hem dînî hem de insanî olarak doğru kabul edilmez. Hadis-i şeriflerde bu durum şiddetle yasaklanmıştır. (Hadislerle İslâm, 5/205)

SONUÇ

Müslüman, hayatının her alanında olduğu gibi, ticaretinde de İslâm'ın ölçülerine bağlı kalmalı, temsil ettiği İslâm ahlakını ticaretine yansıtmalıdır. Dürüst, hakkaniyetli, hoşgörülü ve müsamahakâr olmalı, sattığı ürünün kusurunu gizlememeli, aldatma ve hileden uzak durmalı, ticaretine konu ettiği malın İslâm nazarında meşru olmasına dikkat etmelidir. Helal olmayan ve haksız her türlü kazançtan sakınıp Allah'ın kendisine helalinden lütfetmiş olduğu kazançla kanaat etmeli, daha fazla kazanabilme arzusuyla İslâm'ın hoş görmeyeceği yollara başvurmamalıdır. Hesap düşüncesi ile hareket etmeli, şahsi menfaatlerini gözetirken içerisinde yaşadığı toplumun sosyal ve ekonomik refahına zarar verecek her türlü tutum ve davranıştan uzak kalmaya çalışmalıdır. (Mustafa Çakır, Ticarete Helal Haram Hassasiyeti, Diyanet Aile Dergisi, Aralık 2019, s. 14-15; Yazıcı, Çalışma ve Helâl Kazanç)

D U Â

Cenab-ı Hakk cümlemizi, kazancını helâl yolla arayan kullarından eylesin. Faizden, ranttan, rüşvetten, çıkar ilişkilerinden, helâle haram karıştırmaktan, ölçüde-tartıda hile yapmaktan ümmetimizi muhafaza eylesin. Rabbim bizleri, kazancını helal yoldan kazanan, işini iyi yapan, alışverişini meşru ölçüler doğrultusunda gerçekleştiren kullarından eylesin.

